

Velika ljubav ledi Gledis

leto 2000.

– Teta Abigejl, zašto je Gledisina i Miloševa ljubav – bila... neobična? – pitala je Nevena.

– Pa ne bih znala tačno da vam kažem, Neven' draga. Bila sam dete, devojčica, nisam obraćala pažnju na njih dvoje. Slušala sam ogovaranja, kasnije sam se družila s njihovim sinom, Kristoferovim ocem, bio je tri-četiri godine stariji od mene. Sklopila sam ja svoju priču o njima, možda nije najtačnija... ali sada, sada sam ubeđena da je istinita.

Gledis je otišla u Bolnicu škotskih žena s jednom našom daljom rođakom. Plemenitom Evelinom Haverfild iz Inverlohija. Bila je dosta starija od naše Gledis. Kad je počeo rat, Evelina je imala oko pedeset godina.

Teta Abigejl je Neveni pokazala nekoliko fotografija, s datumima i posvetama, ozbiljne žene nežnog lika i zaglađene, svetle kose, uvek u uniformi.

– Evelina je s Elsi Inglis, mislim da ste čuli za nju, osnovala tu organizaciju, bile su to hrabre žene. Izuzetne žene. Gledis nije htela u bolničarke, nije volela bolesnike. Prezirala je svaku slabost. I tela i duha, tako je govorila. Povelili su je kao službenicu, administratora, ne znam tačno. Najpre u Francusku. Odmah su tražile premeštaj, želele su da idu u Srbiju, govorilo se da su Srbi pravi junaci. Tamo su izvojevale prve pobede Saveznika, verujem da znate to bolje od mene.

Sada je sve to zaboravljeno, ali tada, pre osamdeset godina, bilo je veoma važno.

Poslali su je u Srbiju, januara 1915, sa Elsi Inglis. Ne znam u kom je mestu najpre bila. Imali smo neka njena pisma, u stvari izveštaje. Pisala je o mnogo ranjenika i mnogo bolesnika. Bolovali su od tifusa i masovno umirali. Kasnije je, kad je epidemija savladana, u proleće ili početkom leta, premeštena u drugi grad.

Nevena je već znala, iz papira doktora Vukovića, da je prva bolnica žena Škotske stigla u Kragujevac, u januaru 1915. U vreme razbuktavanja epidemije, koja se kao požar širila Srbijom. Hirurška bolnica sa oko sto postelja smeštena je u Okružnu bolnicu, a šatorska bolnica za zarazne bolesnike postavljena je, predostrožnosti radi, na periferiji grada. Bolnicom je rukovala doktorka Elinor Soltou, a administrator, njena desna ruka, bila je Gledis.

Tada je Gledis upoznala Miloša, konjičkog kapetana I klase. Bio je jedini oficir koji je sem francuskog govorio i engleski. Ne savršeno, ali dovoljno dobro da bude oficir za vezu, tumač i zaštitnik Škotkinji.

Miloš je donosio naređenja iz Vrhovne komande, od načelnika vojnog saniteta, poštu, specijalne pošiljke Crvenog krsta, retke novine i knjige na engleskom.

Visok, vitak, lep i šarmantan, umereno hvalisav (*Kad sam bio na Ceru... kad smo Švabe poterali niz Suvobor...*), osvajao je doktorke i bolničarke. Kad bi došao, sjahao bi, obratio se prvom koju bi video, vojnički je pozdravio, izvadio bi iz džepa šinjela jednu-dve jabuke i nekoliko šljiva (kasnije i orahe) i uz osmeh rekao:

– Ovo sam nabavio samo za vas, mis!

Škotkinje bi mu se smešile, polaskane, bez obzira na to koliko su godina imale. Volele su to voće iz njegovih ruku, radoznalo gledale kako u šaci lako lomi orahe.

Gledis je Milošu predavala izveštaje i naredžbe, i pritom, na veliko njegovo čuđenje više gledala u konja nego u njega.

– Mis, šta mogu da vam ponudim? – preljubazno ju je pitao kad je video da ne uzima jabuke i šljive koje joj je pružio.

– Konja, gospodine oficiru, samo konja! – odgovorila mu je.

Stajao je držeći konja za uzde, nasmešio se i galantno naklonio. Gledis mu je prišla, ispod šešira s malim obodom video je bledo, mršavo lice i krupne, sivozelene oči. Primetio je da je u uniformi s poludugom suknjom i uskim čizmama na šniranje, nije nosila bolničarsku kecelju i kapicu.

– Mogu li? – pitala je, a oči su joj zasijale. Bila mu je do ramena, sva tanana. Iznenada se sagnuo, uhvatio je za struk, podigao je do visine sedla. *Kako je lagana*, pomislio je. Istovremeno, ona je vešto podigla jednu nogu, zabacila telo i uzjahala konja.

– Mogu li? – ponovila je, a on je samo klimnuo glavom.

Uхватила je uzde, povukla ih ka sebi, a konj se propeo. Kao da su poleteli, onda se ona nagla, obgrlila konja oko vrata i uputila se na obližnje livade. Miloš je gledao zapanjen, njegov sopstveni konj, kome je svaku dlaku poznavao, nije dodirivao zemlju. Gledis je jahala u velikom luku preko livada, ujahala u šumu, izašla s druge strane, pa opet u velikom luku zavila nazad ka bolnici. Usput je skinula, ili izgubila, onaj mali šešir i, dok se približavala, blistava crvena kosa rasula joj se po ramenima.

Sledeći put je došao sa dva konja. Potražio je doktorku Soltou, upravnicu bolnice, vojnički je pozdravio i zamolio za dozvolu da izvede na jahanje onu mladu ridokosu gospođicu, koja tako dobro jaše. Dao je časnu reč srpskog kraljevskog oficira da će je paziti i voditi računa o njoj, kao da mu je najrođenija sestra.

Nije znao da ga je Gledis videla kad je dojahao, da je prisluškiivala šta priča s doktorkom Soltou i da je uzbuđena otrčala u dvorište. Istovremeno su uzjahali konje i jurnuli. Kad su odjahali do šume na rubu brda i zastali na trenutak, samo je rekao:

– Mis, skinite šešir. Tako, oslobodite kosu. Sad ste kao vila. Da li znate šta je vila? Šumska vila. Ne znam englesku reč. Vi ste, mis, moja vila!

Od toga dana redovno su se viđali, odnosno jahali kad god su mogli, najčešće rano posle podne. Vraćali su se sa zalaskom sunca, a katkad, govorkalo se, i sa izlaskom. Zato joj je kosa postajala sve crvenija, plamena.

Kad je epidemija savladana i zasijalo toplo aprilsko sunce, sve olistalo i procvetalo, kao da su dobili krila. Viđali su ih po proplancima i šumarcima, obično u rana predvečerja ili u izmaglici jutra, uvek na konjima u galopu. I izmišljali priče o njima.

Pre ili kasnije, svi su ih znali, viđali i počeli da im zavide. Najviše ranjenici i bolesnici. Topot njihovih konja, njena rasuta crvena kosa i njegov zaštitnički stav hrabrog i časnog srpskog oficira budio je nadu da postoji i drugi život sem rata i okupacije koja im je predstojala.

Kad su Austrougari napali Srbiju drugi put, u jesen 1915, deo Bolnice škotskih žena iz Kragujevca premešten je u Kruševac. Doktoru Soltou, bolesnu od difterije, zamenila je već poznata i omiljena Elsi Inglis.

Bolnica je bila smeštena u velikoj kasarni *Car Lazar*, izvan grada. Iako prostrana, bila je premala da primi devet stotina ranjenika. Šezdeset škotskih žena predano je lečilo srpske ranjenike, Kruševljane, izbeglice, čak i austrijske zarobljenike. Austrijanci su početkom novembra preuzeli bolnicu i svu opremu u njoj, ali nisu se mešali u rad škotskih bolničarki. Mogle su da rade po svom nahodjenju, leče sve ranjenike i bolesnike, slobodno se kreću po okolini, čak i po gradu.

Srpski konjički oficir je ostao sa njima, mada je obukao britansku uniformu i stavio znak Crvenog krsta na rukav. Bio je tumač i oficir za vezu. Uz njega je uvek jahala sitna, riđokosa mis, koja se svađala sa austrijskim sanitetskim oficirima, zahtevala američku zaštitu i tražila povraćaj opreme i lekove koje su im oteli. I uspevala je, mada ne uvek. A kad bi uspevala, jahala je sva važna pored austrijskog džipa koji im je vozio

lekove u bolnicu *Car Lazar*. Ostavljala je džip na ulazu, a ona na konju nestajala u zimski sumrak.

Kad je data naredba za povlačenje, jedan broj škotskih bolničarki pridružio se Srpskoj vojsci. Miloš je s konjičkim pukom Šumadijske divizije takođe krenuo u povlačenje. Pričalo se kako ga je škotska gospođica noćima pratila na konju. Videli su je i prepoznavali njenu riđu kosu.

– U Englesku je Gledisina bolnica vraćena aprila 1916. Svi su je prezreli, odmah se videlo da je u drugom stanju. Otišla je u Edinburg, u neko prihvatilište Bolnice škotskih žena, i tamo se porodila. I odmah počela da pravi planove da se vrati u Srbiju.

Uspela je, kao u svemu što je želela. Uputili su je na front, u Solun. Postavili su je za administratora u šatorsku bolnicu u Ostrovu. Pričala je mojoj majci da je svaki dan išla u zaliv Mikra i čekala iskrcavanje srpskih vojnika s Krfa. Nije ga sačekala, nije ga našla. On je našao nju, u Ostrovu, kad je čuo da neka luđa engleska ridokosa ledi traži na sav glas oficira Miloša iz Šumadijske regimente. Jesam li dobro zapamtila imena?

Kad su počele borbe na Solunskom frontu, posle Gorničevske bitke, Gledis je tražila da je iz bolnice u Ostrovu premete u transportne jedinice. Zнала je da vozi kola.

Teta Abigejl je držala u ruci dve fotografiju i pokazivala ih je. Na obema je bila jedna krupna, tamnokosa žena, kratke kose i lepog osmeha, odevena u uniformu šofera Bolnice škotskih žena.

– Ovo je Vira Holm. Najbolja prijateljica ledi Eveline. Naučila je da vozi s bratom, kad je bila veoma mlada. Dolazila je kolima kod ledi Eveline i naše Gledis, pre rata, kad su se borile za ženska prava. Obe su ubrzo jahanje zamenile vožnjom automobila. Sve tri su bile u Srbiji, zarobljene i repatriране u Englesku. Ledi Evelina i Elsi Inglis su odmah s transportnom jedinicom otišle u Rusiju, to znam dobro, da se u Rusiji brinu za srpske ranjenike.